Прычына памылак:

Калі ў электроннай праграме дамінуючым з'яўляецца *прыём падстаноўкі*, заснаваны на сэнсава-структурным паралелізме, то прычынай памылак у такіх тэкстах будзе ***неразмежаванне міжмоўных амонімаў, паронімаў і полісеміі***. Удумлівы перакладчык пазбягае гэтага, выкарыстоўваючы прыём трансфармацыі, пры дапамозе якога ўдакладняе лексіка-семантычнае значэнне словаформ у мове арыгінала і толькі тады выкарыстоўвае адпаведную форму ў мове перакладу.

1) Образование (*рус.*) – 1) утварэнне (*бел.*): *'тое, што ўзнікла ў выніку якога-н. дзеяння, працэсу'*; 2) адукацыя, асвета (*бел.*): *'сукупнасць ведаў, набытых у выніку навучання'*.

2) Бескорыстный (*рус.*) – бескарыслівы (*бел.*): *'які не імкнецца да асабістай карысці, выгады'*. Бескарысны (*бел.*): *'які не прыносіць карысці'*.

3) Бремя (*рус.*) – цяжар (*бел.*): *'цяжкая ноша, груз вялікай вагі'*. Бярэмя (*бел.*): *'такая колькасць чаго-н. (дроў, саломы, бульбоўніку і інш.), што можна абхапіць абедзвюма рукамі і панесці; ахапак'*.

4) Нікто (*рус.*) – ніхто (*бел.*): *'ні адзін чалавек'*. Нехта (*бел.*): *'нейкі чалавек, нейкая істота; невядома хто'*.

Каментарый:

Для атрымання 1 бала дастаткова назваць ***прычыну міжмоўнай аманіміі, параніміі і мнагазначнасці*** (***полісеміі***).

Заданне 8

Літаратуразнаўчы тэрмін	Азначэнне тэрміна	Нумар прыклада
Санет	**Форма лірычнага верша з 14 радкоў, у якім радкі звычайна рыфмуюцца ў пэўным парадку (абба абба ввг дгд ці абаб абаб ввг ддг). У першай частцы развіваецца тэма, у наступнай – робіцца выснова.**	3
Актава	Васьмірадковы верш, які часцей за ўсё пішацца пяцістопным ямбам і рыфмуецца па схеме *абабабвв*.	4
Алегорыя	Іншасказальнае адлюстраванне прадмета ці з'явы праз вобразы, якія маюць пераносны сэнс.	6
Александрыйскі верш	Верш з аб'яднаных папарна рыфмай вершаваных радкоў, напісаных шасцістопным ямбам з цэзурай пасля трэцяй стапы. Пры паўтарэнні ў творы некалькіх двухрадкоўяў абавязковым з'яўляецца чаргаванне мужчынскіх і жаночых рыфмаў.	1

ТРЭЦІ ЭТАП XXXII РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА»
І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»
КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

ДАВЕДКІ

11 клас

Варыянт І

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	5	5	5	6	5	4	5	6	5	4	50

Заданне 1

Словы з першым націскным складам	Словы з другім націскным складам	Словы з трэцім націскным складам
дзеяч	пахмурны (пахмуры)	дыспансер
мускулісты	буйны	крапіва
	феномен	рассядланы
	нічому	
	сямёра	

Заданне 2

Фразеалагізм	Фразеалагізм + дзеяслоў-суправаджальнік	Значэнне фразеалагізма
з вуха ў вуха	***гаварыць (перадаваць, распаўсюджваць)*** з вуха ў вуха	'шэптам, пад сакрэтам'
з хворай галавы на здаровую	***валіць (звальваць, зваліць, перакладаць, пералажыць, сапхнуць, вярнуць)*** з хворай галавы на здаровую	'з вінаватага на невінаватага'
як з пісанай торбай	***насіцца*** як з пісанай торбай	'незаслужана ўдзяляючы шмат увагі каму-, чаму-небудзь'
боб з гарохам	***блытаць (змешваць)*** боб з гарохам	'(блытаць) розныя, несумяшчальныя рэчы'
на горкі яблык	***збіць (стаўчы)*** на горкі яблык	'вельмі моцна, бязлітасна'

Заданне 3

Сказ	Лексічнае значэнне слова
А каб зразумець, дзе гарэў сяржант, вялікім ***здагадзькам*** быць не трэба: у яго на пагонах маленькія танкі (*І. Сяркоў*).	***Здагадзька*** – здагадлівы чалавек.
Але і пайсці адсюль не выпадала: было зарана, адзінокі ***мінак*** на вуліцы тым болей прыцягваў да сябе ўвагу (*В. Быкаў*).	***Мінак*** – той, хто ідзе куды-небудзь, міма каго-, чаго-небудзь; прахожы.
Сучаснаму чалавеку, абкружанаму з усіх бакоў разнастайнымі рэкламнымі ***спавешчаннямі***, патрэбна і "культуралагічная" рэклама (*ЛіМ*).	***Спавешчанне*** – абвестка, аб'ява.
Нейкаму капралу, які абразліва пакпіў з яго беларуска-сялянскай ***інакшасці***, Васіль выплюхнуў на галаву кацялок гарачага супу (*У. Калеснік*).	***Інакшасць*** – уласцівасць інакшага, адметнасць.
Праўда йдзе па зямлі, дзе ***сумёцiцца*** смеціце, дзе за ёй неадступна цікуе мана (*Р. Барадулін*).	***Сумёцiцца*** – ляжаць, узвышацца, нібы сумёт.

Выкарыстаная крыніца:

Каўрус, А.А. Словаклад : слоўнік адметнай лексікі / А.А. Каўрус. – Мінск : Выд. дом «Звязда», 2013. – 328 с.

Заданне 4

Прыклад на рускай мове	Беларускамоўны адпаведнік	Утваральная аснова	Спосаб словаўтварэння
Узор: *картофельная ботва*	*бульбоўнік*	*бульб(а)* + *оўнік* (□)	*суфіксальны*
прийти в сознание	апрытомнець	а + прытомн(ы) + е (ць)	прыставачна-суфіксальны
ремесло землекопа	грабарства	грабар(□) + ств (а)	суфіксальны
канун весны, предвесеннее время	прадвесне	прад + вясн(а) + ø (е)	прыставачна-нульсуфіксальны
предприятие по производству растительного масла	алейня	алей(□) + н (я)	суфіксальны

Заданне 5

Складаны назоўнік	Форма меснага склону адзіночнага ліку
жанчына-прафесар	*пры жанчыне-прафесару*
інжынер-маёр	*па інжынер-маёру*
вакуум-камера	*у вакуум-камеры*
матыль-бражнік	*пры матылі-бражніку*
камедыя-буф	*у камедыі-буф*

АБГРУНТАВАННЕ:

У складаных назоўніках, што пішуцца праз злучок, можа змяняцца адна ці дзве часткі. Дзве часткі слова скланяюцца, калі назоўнікі з'яўляюцца састаўнымі назвамі машын, прадметаў, устаноў, культурных мерапрыемстваў, жывёл і раслін (*ракеты-носьбіта, вагона-рэстарана, хаты-чытальні, лекцыі-канцэрта, грушы-спасаўкі* і інш.), абазначаюць прафесію, пасаду, званне (*касманаўта-дублёра, жанчыны-ўрача,* інжынера-эканаміста і інш.). У састаўных назвах воінскіх званняў першая частка складанага слова не змяняецца: *генерал-лейтэнанта, інжынер-маёра* і інш. Першая частка не змяняецца і ў састаўных назоўніках, якія з'яўляюцца адзінкамі вымярэння фізічных велічынь: *кілават-гадзіна, тона-кіламетр* і інш. Як нязменны кампанент выступае першая частка складаных слоў, якая па сваім значэнні набліжаецца да прыметнікаў: *блок-карты, борт-механіка, вакуум-камера* і г.д. Нязменнай можа быць і другая частка складанага назоўніка, калі яна пададзена кампанентамі *-максімум, -мінімум, -фікс, -буф*: *праграмы-максімум, ідэі-фікс* і г.д.

Заданне 6

1. Прасек [дзядзька] палонку, крыгу *~~вынуў~~* [***выняў***], тады на бучык вока кінуў… (Я. Колас). 2. "А ў чым чалавечае шчасце, вяшчун?" – хацеў крыкнуць я, ды *змоўчаў* [**правільная форма**], бо ведаў, што ніхто не зможа даць адказ (Л. Дайнека). 3. Я знішчу свет, я знішчу чалавека. *~~Апрыкрыні~~* [***апрыкралі***] і добрыя, бо хочуць дабрэйшымі зрабіцца за мяне (У. Караткевіч). 4. Міндоўг жа муляўся – з аднаго боку, заседзеўся ён у замку, войска навагародскае *~~прагла~~* [***прагнула***] вольнага ветру паходаў, радасці здабычы і гарачага мяча (В. Іпатава). 5. Хто *~~занядужэць~~* [***занядужае***] – дапаможа, хто разняверыцца – скране. Няпраўду праўда пераможа – і шчасце вас не абміне! (С. Панізнік).

Заданне 7

1) ~~Утварэнне~~ **Адукацыя (асвета)** – тое, што застаецца пасля таго, калі забываецца ўсё, чаму вучылі (*А. Эйнштэйн*).

2) Юнацкасць ~~бескарысная~~ **бескарыслівая** ў намерах і пачуццях, таму яна найболей глыбока разумее і адчувае праўду (*Г. Гейнэ*).

3) Мала хто з нас можа вынесці ~~бярэмя~~ **цяжар** багацця. Вядома, чужога (*М. Твен*).

4) ~~Нехта~~ **Ніхто** не зможа выхаваць чалавека, калі ён сам сябе не выхоўвае (*В. Сухамлінскі*).

Каментарый: 1 бал за выпраўленую памылку.

– Глупства, што часамі нябожчык Цыпрук гаварыў... Як гэта ён мяне не прыме? Я ж – яго матка!.. Я ж яго гадавала і карміла... Ён жа – уся пацеха мая.	Старая Тэкля	**“На Калядах к сыну** **Змітрок Бядуля**
– Я ведаю, ёсць многа добрых людзей, людзей з усёабдымным, з чалавечым сэрцам. Такіх, як вы. Але што я магу зрабіць, калі мне ўсё жыццё будуць трызніцца тыя дзесяць хвілін, на якія я спазнілася. Калі для сэрца чалавечага няма і не будзе забыцця...	Жонка Грынкевіча	**“Паром на бурнай рац** **Уладзіміра Караткевіч**

Каментарый: за кожны правільны адказ налічваецца 0,5 бала; калі правіль названы толькі твор ці толькі аўтар, то замест 0,5 бала налічваецца 0,25 бала.

Заданне 10

1. Да якой разнавіднасці лірыкі можна аднесці гэты твор?	**Філасофскай**
2. Дайце характарыстыку лірычнага героя адным сказам?	**Чалавек, які пакланяецц маці і імкнецца данесці ўсім, што маці – Бог**
3. Выпішыце цытату з верша, у якім сфармулявана яго ідэя	**Бог – твая маці**
4. Які паэтычны троп выкарыстаны ў вылучаным курсівам радку?	**Эпітэт**
5. Якая сінтаксічная (стылістычная) фігура выкарыстана паэтам у трэцім радку?	**Рытарычны зваротак**

Каментарый: за кожны правільны адказ налічваецца 1 бал.